

G. G. NEAMȚU, LA MATURITATE. SCHIȚĂ DE PORTRET SENTIMENTAL

*Nu ne putem scufunda de două ori
în apa aceluiași râu.*

(Heraclit din Efes)

Ca gramatician încă la început de drum, a face schița de portret a unei personalități a lingvisticii românești poate părea amendabilă și neautorizată. Și totuși, binevoitor și drag lector sau *iubite cetitoriule*, în cuvintele cronicarului Miron Costin, eu, Ionuț-Adonis Pomian, doctor în gramatică și modest profesor de provincie, deschid, în aceste rânduri, „*depozitele*” memoriei și dau drumul „*peripețiilor*” vieții așa cum sunt ele așezate statornic pe „*rafturile*” acestora: unele mai în față, deci încă proaspete și calde, altele sedimentate definitiv în conștiință.

Care a fost ziua din viața mea ce mi-a marcat definitiv pașii ori destinul însuși înspre drumul fascinant și, uneori, iluzoriu al gramaticii?! Această retorică întrebare, desprinsă parcă din ecranizarea dramei biografice „Floarea deșertului”, pe care am întâlnit-o deja în prea scurtul meu periplu existențial, are un răspuns clar, definitiv întipărit în mintea unui adolescent de 18 ani. Era o sâmbătă caniculară de august, în anul 1999, când, prin intermediul dragii mele învățătoare Maria Erdei, astăzi director al Școlii Gimnaziale Tășnad, județul Satu Mare, aveam să îl întâlnesc, pentru întâia oară, pe omul care avea să devină într-un timp foarte scurt, așa putea spune în doar două ore, Mentorul și Părintele meu spiritual.

Până în acea dimineață de vară, cunoșteam și studiasem cu multă ambiție și minuțiozitate, după modelul **lectură-scris**, două cărți care purtau pecetea gramerienilor clujeni. Este vorba despre *Gramatica limbii române. Compendiu*, a regretatului profesor Dumitru Bejan, respectiv *Teoria și practica analizei gramaticale*, lucrarea recent publicată a viitorului meu profesor G. G. Neamțu.

Scopul întâlnirii noastre era acela de a-mi testa, în mod anticipat, cunoștințele de gramatică în vederea examenului de admitere la Facultatea de Litere din data de 6 septembrie 1999.

Cel care avea să-mi devină propriu-zis un magistru, un părinte, aproape biologic odată cu câteva dintre deziluziile și dramele personale întâlnite mult prea devreme, precum și un model profesional, profesorul de gramatică G. G. Neamțu m-a influențat în mod decisiv prin abilitatea sa excepțională de a păstori studenții talentați și pasionați până la extrem de fascinantul domeniu al Logosului Creator. Nu a existat vreun curs, sesiune științifică, cerc de gramatică, discuție, de grup ori personală, unde să nu articuleze, în stilu-i inconfundabil, ca al unui neamț get-beget, reflex și al stagiului de lector universitar în Germania, dar și al meticulozității exacerbate, repetiția unor formule nemțești: *schnell, weiter, los, Angeiffen* etc. Profesorul era foarte sever, pentru unii prea sever, dar de-o imparțialitate greu de tăgăduit, chiar periculoasă pentru mentalul românesc balcanizat. (Știai, treceai, dacă nu, „Auf Wiedersehen”, la meciul următor.) M-am temut, ca atâția alții, de examenele cu Domnia Sa, dar, tot ca atâția alții, nu numai l-am respectat, ci l-am și iubit.

De la profesorul G. G. Neamțu am învățat, de asemenea, că, pe lângă cunoașterea îndeaproape a noțiunilor de teorie din lucrările de specialitate, însușirea și aplicarea regulilor de ortografie și de punctuație constituie unul dintre scopurile fundamentale ale studierii limbii române în școală și chiar pe parcursul întregii noastre vieți. Ca dovadă stau examenele de ortografie obligatorii și premergătoare examenului de fonetică, morfologie sau sintaxă. La finele primului semestru de studenție, la afișarea notelor de la examenul de fonetică și fonologie, curs predat de către viitorul meu maestru, aveam să văd, în dreptul numelui meu, nu doar nota 10, ci și completarea, între paranteze, *cu felicitări*, fapt ce mi-a confirmat considerația pe care o câștigasem în sufletul nobil al unicului, pentru mine, G. G. NEAMȚU.

Profesorul se află astăzi la o vârstă de o frumusețe aparte, cea a deplinătății și a înțelepciunii în domeniul gramaticii românești contemporane, știință pe care a servit-o și continuă să o slujească cu o devoțiune și o pasiune aparte de o jumătate de veac. Dedicându-se acestei științe a limbii, profesorul clujean și-a închinat, de fapt, activitatea studierii limbii naționale, impunându-se prin contribuțiile sale în spațiul larg al lingvisticii, făcând din mulți studenți ai Domniei Sale cercetători autentici ai morfosintaxei limbii române, formându-i în spiritul efortului creator, al muncii oneste, al corectitudinii și responsabilității, al implicării cu toate forțele în continuarea misiunii predecesorilor. (*De iure*, profesorul G. G. Neamțu n-a fost conducătorul meu de doctorat, dar a avut *de facto* această calitate. I-am mulțumit public/în scris de mai multe ori în modestele mele lucrări științifice – *Construcții complexe în sintaxa limbii române* (Editura Paralela 45, Pitești, 2008) ori *Dinamica unor structuri gramaticale. Cu un set de teste didactice* (Editura Paralela 45, Pitești, 2011), dedicată, aceasta din urmă, profesorului G. G. Neamțu. Tot în semn de recunoștință pentru profesorul meu a fost și ideea omagierii Domniei Sale, idee împărtășită de atâția lingviști și care acum, prin volumul de față, a devenit un fapt.

G. G. Neamțu s-a considerat întotdeauna gramatician, exclusiv gramatician, unul de formație relațională neotradițională (după propriile afirmații), și poate de aceea nici „nu s-a băgat” în alte domenii ale lingvisticii. Acum, în preajma împlinirii a 70 de ani (din care, 45 dedicați în plan profesional gramaticii limbii române), activitatea sa științifică, dincolo de ideile promovate la cursuri (nivel licență, masterat, doctorat), multe în așteptarea publicării, poate fi rezumată/sintetizată ca „bunuri publice”, cu toate pierderile de rigoare, în trei (patru) segmente/cărți de referință.

1. Predicatul în limba română. O reconsiderare a „predicativului nominal” (teza de doctorat, susținută în 1977 și publicată mult mai târziu, în 1986, la Editura Științifică și Enciclopedică din București), care a fost și rămâne, în ciuda dimensiunilor relativ reduse (232 de pagini), o prețioasă carte de căpătâi, o vistierie a unei probleme vechi și noi deopotrivă, mereu în mișcare, mereu deschisă completărilor și valorificărilor, chiar reconcilierii, în acord cu perspectivele inovatoare din lingvistica românească. Punctele de vedere exprimate în această carte de lansare propriu-zisă ca gramatician și le-a menținut în liniile lor fundamentale până astăzi. (De altfel,

după apariția acestei cărți, G. G. Neamțu nici nu s-a mai ocupat de problematica predicatului decât accidental, considerând, probabil, că în esență argumentele aduse pentru „desființarea” predicatului nominal nu au fost infirmate.)

2. *Studii și articole gramaticale* (2014, Cluj-Napoca, Editura Napoca Nova, 540 p.), un frumos volum care adună principalele contribuții gramaticale, în majoritate de factură teoretică și analitică, vizând probleme controversate, din 1970 până în 2012, publicate în diverse reviste de specialitate. Ele, ordonate cronologic, reflectă cel mai bine gândirea gramaticală dinamică a lui G. G. Neamțu, sporul de cunoaștere personală făcut cunoscut și altora. (Întotdeauna a considerat că studiile și articolele îi reprezintă cel mai bine calitatea de cercetător.)

Paleta de probleme abordate este una foarte largă: cazul (forme cazuale, forme procazuale, flexiunea cazuală analitică a numeralului, acuzativul timpului), articolul (conceptul de „nedeterminare”, articolul nehotărât), pronumele (pronumele semiindependente *al* și *cel*, pronumele (adjectivele pronominale) de întărire și cele posesive, relativele (interogativele) exclamative, relativele cumulate), formele verbale nepersonale (gerunziul, participiul, supinul), adverbul, tipologia relațiilor sintactice (probleme speciale de încadrare categorială a unor formații cu relative), atributul (cea mai detaliată clasificare categorial-relațională), unicitatea relatemului în subordonare, interpretarea morfosintactică a „monștrilor sintactici”, subiectul zero, monosubordonarea vs dubla subordonare (la nivel intra- și interpropozițional) etc. etc.

3. Cartea care-l reprezintă prin excelență pe G. G. Neamțu ca „profesor de gramatică”, îmbinând cunoștințele gramaticale de substanță cu ceea ce într-o formulare consacrată se cheamă „măiestrie didactică” (claritate, logică, argumente, persuasiune) este *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții*, carte concepută pe paliere de instrucție gramaticală, de la un public „larg” până la specialist. (Cei mai mulți cititori de gramatică îi leagă, probabil, numele de această carte.) Apărută în tiraj mare, mereu și repede epuizată, un succes remarcabil de public, cartea (destul de voluminoasă, circa 500 p.) este la a patra ediție: prima – 1999, a doua – 2007, a treia – 2008, a patra – 2014.

Teoria și practica... este, ca structură și concepție, un compendiu aparte de gramatică, nici de tip manual (cu înșiruirea clasică a părților de vorbire cu categoriile lor gramaticale, funcțiile sintactice, tipurile de propoziții etc.), nici de tip culegere de exerciții și probleme (rezolvate sau nerezolvate, tip grilă sau în formă tradițională), ci, pornind de la premisa unor cunoștințe elementare, o „problematizare” a principalelor aspecte din teoria și practica analizei gramaticale în termenii pragmatici „corect vs greșit”, construind un demers algoritmic de abordare, dinamic, logic și incitant.

Numărul problemelor și rafinarea soluțiilor, reconfigurarea constantă și progresivă a publicului-țintă cresc simțitor de la o ediție la alta. (Într-o primă variantă, cu mult mai redusă și mai simplă, vizând preponderent publicul școlar, un fel de „auxiliar didactic”, de consultații/meditații” subtil, dar ferm dirijate, *Teoria și prac-*

tica... apărea cu zece ani înainte, în 1989, cu titlul banal (și circumspect în același timp) *Elemente de analiză gramaticală*, dar cu un subtitlu ce incita curiozitatea: *99 de confuzii/distincții*. După această carte, prezența unui număr în titluri de cărți avea să facă o adevărată carieră.)

Activitatea de cercetător a lui G. G. Neamțu este bogată și diversificată; ea ar putea fi ordonată în câteva secțiuni mai cuprinzătoare: morfologia, sintaxa, fonetica, dar are atingere cu majoritatea domeniilor lingvistice, cum ar fi istoria limbii, lexicologia, lingvistica integrală etc.

După cum însuși recunoaște cu mândrie, profesorul G. G. Neamțu face parte din pleiada de gramaticieni clujeni fondatori ai *Școlii clujene de sintaxă relațională neotradițională*, care, în continuarea preocupărilor gramaticale ale școlii lingvistice clujene cristalizate în perioada interbelică în jurul Muzeului Limbii Române (e suficient să amintesc aici numele lui Nicolae Drăganu), a fost dezvoltată de nume ca D. D. Drașoveanu, Mircea Zdrenghea, G. Gruică, Sabina Teiuș, Ștefan Hazy, Maria Vulișici Alexandrescu, la care se alătură mai tinerii Daiana Cuibus, Adrian Chircu, Ionuț Pomian, Maria Aldea, Veronica Vlasin, Gabriela Adam ș.a.

Aidoma oricărui cercetător autentic, profesorul clujean a lansat teorii prin care a combătut opiniile altor colegi. A făcut acest lucru numai și numai cu responsabilitate și pe baza unei argumentații bine documentate, structurată punctual, cu o coerență logică și o acribie științifică demne de invidiat și de urmat, în perimetrul unei exemplare deontologii profesionale. Dispunând de un arsenal defensiv asumat cu demnitate, a reușit de cele mai multe ori să polemizeze într-o manieră colegială *ex aequo*, împreunând tradiționalul cu modernul, fără excese de factură ofensatoare ori exacerbare, lucru care i-a creat o aură spirituală originală, protectoare și respectată de adversarii și competitorii de breaslă. Altfel spus, dragul meu profesor și, acum, coleg a contribuit în mod cert și cu succes la transformarea sistemului educațional, la realizarea unei punți de tranziție sinuoase, îndelungate, extrem de solicitante din toate punctele de vedere, dar întotdeauna asumate cu responsabilitatea și imparțialitatea omului înțelept, între modelul coercitiv și cel democratic, mai precis cel ante-, respectiv cel postdecembrist.

În spiritul respectului profesional, această atitudine l-a ferit de ținta atacurilor rău intenționate, colegii Domniei Sale cunoscându-i sau acceptându-i teoriile, preluându-le și citându-le în cursuri și lucrări de specialitate din țară, și nu numai. De asemenea, cum rar se mai întâmplă în domeniul cercetării, profesorul se numără printre puținii oameni de știință care refuză cu încăpățănare „traseismul științific”, bunul-simț și temeinica educație științifică asigurându-i confortul și echilibrul profesional.

Profilul complex și anvergura personalității profesorului G. G. NEAMȚU se singularizează și prin consecvența în ceea ce privește elementele configuratoare ale ideilor lansate și promovate sub semnul unor raționamente care abordează probleme gramaticale aparent insurmontabile (sau, cu vorbele profesorului, „probleme

controversate”) prin metode care antrenează în mod simultan competențe în varii discipline lingvistice.

Noile piste de analiză, inedite și rafinate, au produs în rândul cercetătorilor și al studenților o impresie puternică în ceea ce privește fenomenul gramatical, astfel încât generațiile de profesori ieșiți de sub mâinile Domniei Sale au crescut, încet, dar sigur, „la umbra nukului bătrân”, derogând de la semnificația primară și încetățenită a vechiului proverb românesc.

Teoriile personale regăsite în opera gramaticală a profesorului G. G. Neamțu, continuatoare ale predecesorului său, D. D. Drașoveanu, sunt atât de prolifiche, încât studenții Domniilor Lor au propagat termenii *dedistică* și *gegistică*, termeni care să sintetizeze contribuțiile celor două vârfuli din cadrul renumitei *Școli clujene de gramatică a limbii române contemporane*. Orice comentator al operei gramaticale a profesorului G. G. Neamțu observă că, prin excelentă sinteză dintre tradiție și modernitate, prin impecabila ținută științifică, prin autoritatea, exactitatea și siguranța criteriilor, studiile gramaticale elaborate de către G. G. Neamțu se detașează de multe lucrări similare.

Profesorul G. G. Neamțu este, de asemenea, un interlocutor pur, de mare caracter, neînduplecat în credințele dumnealui, capabil în orice împrejurare să te provoace la un dialog polemic, pe o temă dată, din care întotdeauna se încapățânează să iasă triumfător. Cuvântul său are valoare de literă de lege. Ori de câte ori îl întâlnești sau îl consulți în vederea unei probleme de gramatică, are la îndemână un volum ori un articol și îți vorbește despre viitorul proiect aflat în lucru, despre ultimul articol publicat într-o revistă de prestigiu sau despre opinia sa cu privire la modurile de descriere a unor probleme de gramatică în cele mai recente tratate academice. Chiar dacă folosim cuvinte modeste – poate, pe alocuri, voit modeste –, cele afirmate mai sus ne obligă să vedem în personalitatea profesorului clujean un predicator al tezaurului de ființă al oricărei nații, numit de această dată LIMBA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ. De la fervoarea intelectuală a magistrului așteptăm și de acum înainte multe împliniri, întrucât înzestrarea autentică pentru studiul limbii române contemporane, starea de sănătate și bucuria finală de a răsfoi paginile unui nou studiu sunt tot atâtea calități ale personalității complexe omagiate în paginile acestui volum.

Dacă trebuie să numesc și „slăbiciunile” Domniei Sale, acestea se reduc la trei cuvinte, obligatoriu de scris și de rostit cu majuscule: FAMILIE, GRAMATICĂ, OMENIE, într-o ordine imposibil de stabilit de către un novice precum subsemnatul. Având casa și inima mereu deschise, dublate de inimitabila ironie, știe să întrețină o atmosferă confortabilă. Pe lângă preocupările și atribuțiile profesionale, vocația magistrului se completează cu atenția și dragostea deosebite acordate familiei, dedicându-se, cum este firesc, activităților gospodărești, educației nepoților, sacrificându-și astfel întregul timp liber dintre cursuri, studiu individual, conferințe etc. Altfel spus, odată cu desfășurarea activităților didactice și științifice, omul G. G. Neamțu s-a dedicat familiei, lucru pe care continuă să îl facă, cu bunătatea și

dragostea sufletească inerente oricărei ființe umane. (Nu știu câți oameni de carte, probabil extrem de puțini, au manualitatea și priceperea profesorului G. G. Neamțu în lucrul cu lemnul (dulgheria/tâmplăria, devenită din hobby aproape o a doua profesie/calificare), de la făcut scaune, uși, lăzi de haine, noptiere, paturi, garduri etc., până la construit cabane/case, în tot ce privește partea lemnoasă. La cabana construită de Domnia Sa (la Gădălin, județul Cluj), are un întreg atelier de scule electrice și tradiționale pentru prelucrarea lemnului: fierăstraie, mașini de găurit, mașini de înfiletat, flexuri, rindele, șlefuitoare etc.).

Surprinzătoare este ușurința cu care profesorul a încercat și a reușit să rezolve dileme ascunse sub cuvinte și sintagme încrucișate, să legitimeze adevăruri, ca un logician și salvator împătimit. Tocmai de aceea, indiferent de vârsta cronologică, din buletin, avem încă multe așteptări și realizări profesionale din partea Magistrului, un nume emblematic al *Școlii clujene de gramatică*.

**LA MULȚI ANI CU SĂNĂTATE,
DISTINSE DOMNULE PROFESOR!**

IONUȚ POMIAN
coordonatorul volumului